

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 1, p. 1347-1364, January 2013

**LİBERALİZM VE “İNSAN HAKLARI” KARŞISINDA
ZAYIFLAYAN DEVLET EGEMENLİĞİ**
*THE WEAKEN STATE SOVEREIGNTY AGAINST LIBERALISM AND
“HUMAN RIGHTS”*

M. Serkan TAFLIOĞLU

Niğde Üniversitesi, İ.İ.B.F., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Abstract

State which represents the supreme political authority within determined borders, has this power due to the sovereignty over the population. Sovereignty right is the core idea that founded the state in the history of the political thought. In real sense, if a state does not have possession of sovereignty right or does not have ability to use it, that political structure is not a state. Liberal thought claims absolute rights belong to human rather than state. The main thesis is existence of human and society prior to state and invented it. In theoretic sense, being absolute of sovereignty has began to transform in recent years. Human factor and Human Rights has become superior to sovereignty right in international law. In our study we try to set forth today's understanding of sovereignty due to the history of political thought.

Key Words: Sovereignty, State, Human Rights

Öz

Belirli sınırlar içindeki en yüksek siyasi otoriteyi temsil eden devlet, bu gücü o toplum üzerindeki egemenlik hakkından almaktadır. Siyasi düşünce tarihinde devleti var eden özde egemenlik gücüdür. Devlet bu egemenlik gücüne sahip olamaz ya da fiilen kullanamaz ise zaten o siyasi yapı için devlet ifadesi kullanılamaz. Liberalizm felsefesi ise mutlak hakların devlete değil insana ait olduğunu savunmaktadır. Bunda temel sav

ise insan ve toplumun devletten önce var olduğunu ve insan ve toplumun devleti ortaya çıkardığıdır. Son yıllarda egemenlik kavramının mutlak olma özelliği teorik bazda değişmeye başlamıştır. İnsan unsuru ve İnsan Hakları kavramı uluslararası hukuk açısından egemenlik hakkının üzerinde bir yere çıkmaya başlamıştır. Çalışmamızda günümüzde gelinen noktayı siyasi düşünce tarihi açısından ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Egemenlik, Devlet, İnsan Hakları

GİRİŞ

Siyasi düşünce tarihinde ideolojilerin temel farklılaşma unsurlarından biri devlet'in nasıl tanımlandığı ve algılandığı meselesidir. Temel hareket noktasının birey veya toplum olması diğer bir farklılaşma unsurudur. Klasik egemenlik anlayışındaki Devleti devlet yapan en üst ve mutlak egemenliğe sahip olma kavramı gün geçtikçe zayıflamaktadır. Doğal hukuk ve doğal haklar kavramı üzerinde siyasi düşünce tarihinde gelişerek insan hakları kavramı daha da küreselleşerek klasik devlet egemenliğini zayıflatmaktadır. Siyasi/iktisadi bir doktrin olarak Liberalizm ise bireyi merkez alan öğretisi ile devlet egemenliğini zayıflatmanın bireyin ve toplumun özgürlüğü yolunda en temel hareket tarzı olarak belirlemiştir. Realpolitik açısından Uluslararası ilişkiler alanında askeri ve siyasi üstünlüğün Liberal Demokrasi ile yönetilenler ülkelerde olması bu kavramın Uluslararası ilişkiler alanında bir koz olarak kullanılmasına sebep olmaktadır. Bu siyasi hareket tarzı günümüzde İnsan Hakları kavramını uluslararası ilişkiler alanında en çok kullanılan kavramlarından biri olmasına sebep olmuştur. Uluslararası İlişkilerin temel sujesi devlet egemenliğine karşı artık “İnsan” ifadesi *İnsani Güvenlik*, *İnsanlığa karşı suç* gibi kavramlar kullanılmaya başlamıştır. Çalışmamızda egemenlik kavramını kuramsal olarak değerlendirmekten ziyade siyasi düşünce tarih açısından bugüne gelinen süreci ortaya koymaya çalışacağız.

Liberalizm ve Etimolojik Anlam

Liberal kelimesi Latince “*liber*”(özgür) kökünden gelmektedir. Siyaset bilimi kavramlarının birçoğunda olduğu gibi Liberal ve Liberalizm kelimesi de birçok şekilde ifade edilmektedir. 1801'lerin başından itibaren İngiliz Oxford Sözlüğü Liberal kelimesini “Özgürlük ve Demokrasi lehine davranmak” olarak tanımlamaktadır.¹ Amerikan sözlüğü Merriam-Webster ise liberalizm'i hem siyasi hem de iktisadi açıdan tanımlamaktadır. Siyasi olarak gelişmeye inanan, İnsanlığın iyiliği için, bireyin özgürlüğü, siyasi ve sivil özgürlüklerin korunması olarak ifade etmektedir.² Türkçe'de ise özgürlükçülük manasına gelse de tercüme edilmeden orijinal haliyle kullanılmaktadır. Türkiye'de geniş anlamda liberalizm, Serbest görüşlü, özgür düşünceden yana, siyasal ya da dinsel görüşlerinde mevcut kalıplara bağlı ve tutucu

¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Liberalizm>

² <http://www.m-w.com/cgi-bin/dictionary?book=Dictionary&va=liberalizm&cx=7&y=17>

olmayan, demokrat, cumhuriyetçi eğilimli, komünizm ve faşizm gibi totaliter rejimlere karşı olan genel bir düşünce akımı bağlamında kullanılmaktadır.³ Her ne kadar ifade edilirken liberalizm'in siyasi mi yoksa iktisadi bir doktrin mi olduğu tartışılrsa da, esas hareket noktası bakımından saf bir siyasi doktrin olarak ifade edilmektedir.⁴ Fakat bu doktrinın klasik tanım içerisinde bir ideoloji olmadığı ısrarla vurgulanmaktadır. Kimi tanımlar ise Liberalizm'in ne olduğunu değil ne olmadığını anlatarak kavramı izah ederler.⁵ Tüm toplumsal alanı kapsayan normatif bir projesi olmayan, siyasi ilkeler manzumesi olduğu ifade edilmektedir.⁶ Ünlü Liberal düşünür Hayek'e göre, "liberalizm prensiplerinde, liberalizmin değişmez bir dogma haline gelmesini icap ettirecek hiçbir cihet yoktur; liberalizmin bir defaya mahsus olmak üzere tespit edilmiş sabit kaideleri mevcut değildir. İşlerin idaresinde kendiliğinden doğan (spontane) içtimai kuvvetlere kabil olduğu kadar yer verilmeli ve zorlayıcı, tazyik edici tedbirlerden kabil olduğu kadar kaçınılmalıdır. Fakat bu prensibin, sonsuz derecede çeşitli tatbik şekilleri olabilir..."⁷ Diğer vurgulamamız gereken bir nokta ise Liberalizm kavramının Kıta Avrupa'daki algısı ile Anglo-sakson ve Amerikan kıtasındaki algılamasının farklı olmasıdır.⁸ Bu ideolojik kavramların toplumlar üzerindeki algı farklılıkları çalışmamızın dışında kalmaktadır. Yine aynı şekilde ideal Liberal devlet tanımı üzerindeki teolojik tanımlamalarda çalışmamızın dışında kalmaktadır.⁹

Tarihsel Süreç

Siyasi Liberalizm'in temel görüşü toplumun ve hukuk'un temel hareket noktası bir bütün olarak toplumdaki bireylerdir.¹⁰ Tarihte Monarşiye karşı halkın ve bireylerin haklarını korumaya alan ilk siyasi belge Magna Carta genel olarak kabul edilmektedir.¹¹ Siyasi Liberalizm'in temel vurgusu bireylerin kendilerini yönetecek ve uyacağı kanunları kendilerinin yapmalarıdır. Bunun tanımın içerisinde siyasi ve dini inanç özgürlüğü bir takım temel hakların Anayasal olarak garanti altına

³ Şenel, Alaaddin, *Çağdaş Siyasal Akımlar*, Siyasal Düşünceler Tarihi Siyasal Bilgiler Ders Notları, İmaj Yayıncılık, No:14, Ankara, s.1-2

⁴ Yayla, Atilla, *Siyaset Teorisine Giriş*, Ankara, Siyasal Kitabevi, Eylül 2004, s. 20

⁵ Wolfe, Christopher, *Natural Law Liberalizm*, Cambridge University Press, UK, 2006, S.134.

⁶ Erdoğan, Mustafa, *Liberal Toplum Liberal Siyaset*, Ankara, Siyasal Kitabevi Ekim 1998, s. 168

⁷ Yayla, Atilla, *Liberalizm, Liberte*, Ankara 2002, s. 17

⁸ Milofsky, Carl, Hunter, Albert, *Pragmatic Liberalizm Constructing a Civil Society*, Palgrave Macmillan, U.S.A., 2007, s. Xi.

⁹ Wolterstorff, Nicholas, "A Theological Case for the Liberal Democratic State", Leonard V. Kaplan and Charles L. Cohen(Ed.) ,*Theology and the Soul of the Liberal State*, Leonard V. Kaplan and Charles L. Cohen, UK, 2010, S.183.

¹⁰ Clymer Rodee Carlton, Anderson James Anderson, Christol Quimby Carl, Grene H. Thomas, *Introduction to Political Science*, International Ed. McGraw-Hill, 1983, s. 97

¹¹ Palmer R.R., Colton Joel, *A History of the Modern World*, McGraw-Hill, U.S.A. 1992, s. 33

alınmasını da içermektedir.¹² Bunda ki temel amaç insanların kendileri için neyin iyi olacağını en iyi kendilerinin bileceğidir. Tarihsel olarak mücadelenin temel odak noktası özgürlük için verilen siyasi mücadele tarihidir. Eski Roma imparatorluğundaki köle efendi mücadelesi, Papalığa karşı İtalyan devletlerinin verdiği mücadele bu bağlamda değerlendirilebilir. Liberalizm’in ideolojik olarak başlangıç tarihi İngiltere’deki büyük devrimde kiliseye meydan okunarak ortaya çıkan kendi krallarını seçme hakkının ortaya atıldığı döneme kadar gitmektedir. Siyasi tarih açısından Liberal hareketlerin Aydınlanma çağı, Fransız Devrimi ve Amerikan Bağımsızlığı ile başladığı genel olarak kabul görmektedir. Modernleşme ve Liberal hareketlerin tarihsel açıdan aynı döneme gelmesi genel olarak iki kavramın aynileştirmesine sebep olmaktadır. Fakat bu iki önemli kavramın birbirinden ayrılması gerektiğini savunan bilim adamları bulunmaktadır.¹³ Bu dönem içerisinde başlayan Liberalizm hareketleri Mutlak Monarşiye, Merkantilizme ve dini Ortodoksiye karşı çıkmıştır. Bu hareketler ilk olarak hukuk’un üstünlüğü çerçevesinde bireyin haklarını ve seçilmişler tarafından oluşturulan hükümet konularını kavramsallaştırmıştır.

John Locke (1632 – 1704) önemli bir söylem ile sadece özgür bireylerin istikrarlı bir toplum kurabileceklerini söylemiştir. “Two Treaties on Government” adlı yazılarında temel liberal fikirleri ortaya atmıştır. Bunlar insanların iktisadi özgürlükleri yani sahip olduğu malları özgürce kullanma hakkı ve 1689 yılında “A Letter Concerning Toleration” adlı yazısında vicdan özgürlüğünü de içeren entelektüel özgürlükten bahsetmiştir.¹⁴ Daha sonları Locke yaşam, özgürlük ve mülkiyet üzerine dayanan doğal hukuk kavramını geliştirecektir.¹⁵ Bu teori günümüz İnsan Hakları kavramının temellerini oluşturmaktadır diyebiliriz. Locke mülkiyet kavramına hükümete katılmadan çok daha fazla önem vermiştir. Bunun temel sebebi insanlara fazla güç vermenin zamanla özel mülkiyet kavramını yıpratacağını düşünmüştür. Locke bu değerlendirmelerinde İncil’e de atıf yaparak Tanrı’nın bu dünyayı insana verdiğini ve insanında bu dünyadaki mülki olarak istediği gibi tasarrufta bulunabileceğini savunmuştur.¹⁶

Fransız Aydınlanma döneminde iki önemli düşünür ortaya çıkmaktadır. Voltaire, Fransa da anayasal monarşi kurulması tarafı Rousseau ise insanlığının doğal hakkı olan özgürlükten bahsetmektedir. İki düşünürde esas itibarı ile değişik şekillerde insanlığın doğal olarak sahip olduğu özgürlükleri koruması gerektiği ve buna bağlı bir siyasi düzen kurulması gerektiğini savunmuşlardır. Rousseau ağırlıklı

¹² Edited By Micheal Curtis, *The Great Political Theories Volume 2, A Comprehensive selection of the crucial ideas in political philosophy from Burke, Rousseau and Kant to modern times*, New York 1981, s. 181

¹³ Erdoğan, Mustafa, “Aydınlanma, Modernlik ve Liberalizm”, *Demokrasi Platformu*, Yıl 1, Sayı:3, Yaz 2005, s. 62

¹⁴ Locke John, “*Political Writings*”, Penguin Boks, England, 1993, s. 95

¹⁵ Loce John, a.g.e., s. 264

¹⁶ Edited By Richard J. Arneson, “John Locke, The Second Treatise of Government”, *Liberalizm Volume I*, , University Press, Cambridge, Great Britain, 1992, s.15

olarak Liberalizm'in temel vurgularından bir olan toplumsal sözleşmenin önemine dikkat çekmektedir.¹⁷ Rousseau'ya göre de insanlar özgür doğmaktadır ve kendi menfaatlerini olan şeyleri en iyi kendileri bilirler. Bunu millet bazında ele alarak her millet kendi özgür iradesine sahiptir ve buna dayanarak kendilerini yönetme hakkına sahip olduğu söylemiyle Self-Determinasyon kavramı ortaya çıkmıştır. Onun fikirleri Fransız devrimi sonra ulusal meclis deki beyanatta ve Amerikan düşünce akımlarında Benjamin Franklin ve Thomas Jefferson gibi düşünürler üzerinde etkili olmuştur. Burada ki temel fikir bireyin özgürlüğü ve eşitliğidir. Fakat hemen belirtmek gerekir ki İngiltere'de özgürlük ve eşitlik kavramı ile kıta Avrupa'sındaki kullanım arasında farklılık olduğudur. İngiltere geleneğinde bireyin özgürlüğü demek herhangi bir ön yargıya karşı kanun tarafından korunması anlamına gelmektedir. Kıta Avrupa'sında ise ağırlıklı olarak her toplumun yâda gurubun kendi hükümeti kurma hakkı bağlamında algılanmaktadır.¹⁸ Bu çerçevede Fransız devrimi kıta Avrupa'sında demokrasi hareketlerinin doğmasına ve gelişmesine sebep olmuştur. Her ne kadar bu dönem Liberalizm'in başlangıç dönemi olsa da henüz kelime olarak kullanılmıyordu. Niteleyici bir şekilde Adam Smith Milletlerin zenginliği kitabında eşitlik, özgürlük ve adaletin Liberalliği olarak kullanmıştır.¹⁹ Fakat ancak 1812 yılında İspanya'da Liberal kelimesi siyasi parti adı olarak kullanılmıştır.²⁰ İngiltere de ise radikal ve sağ partinin birleşmesi ile 1840'ların başında Liberal parti kurulacaktır. Burada değinilmesi gereken diğer bir nokta ise farklı zeminlerde oluşan Liberal kavramlar olduğudur. Özellikle belirtmek gerekir ki Amerika Birleşik Devletlerinde Avrupa'da olduğu şekilde Liberal bir hareket olmamıştır. Çünkü Amerika kıtasındaki siyasi yapı ve devlet oluşumu kuruluşundan itibaren devlete şüphe ile bakan ve bireyi ve toplumu esas alan bir düzende kurulmuştur. Şunu da vurgulamak gerekir ki bugünkü Liberal tanımının Amerikan toplumunda kullanımı ile Avrupa da kullanımı da farklılıklar arz etmektedir.

Doğal Hukuktan İnsan Haklarına

Doğal hukuk kavramı Liberalizm düşüncesinin temel hareket noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu düşüncenin ana vurgusu esas olanın doğal hukuk olduğu diğer kavramların sübjektif olduğudur. Kökleri eski Yunan dönemine kadar giden bu kavram esas olarak Yüksek Ortaçağ'da şekillenmiş Aydınlanma döneminde

¹⁷ Şenel, Alaeddin, *Siyasal Düşünceler Tarihi, Tarihöncesinde İlkçağda Ortaçağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara,1999, s.361

¹⁸ www.angelfire.com/rebellion/oldwhig4ever/, F.A. Hayek, "Liberalizm", Chapter Nine of Hayek, F. A., *New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas*, Routledge & Keagan Paul, London and Henley, 1982.

¹⁹ http://www.adamsmith.org/smith/won-b4-c9.htm

²⁰ http://www.britannica.com/heritage/article?content_id=1374

modern halini almaya başlamıştır.²¹ Buradaki temel felsefe insanların zamanında doğal hallerinde yaşadıkları ve doğuştan gelen insan olmaları hasebiyle doğal haklara sahip olduğudur. Bu hukuk tüm insanlığı bağlayan, aklın yönlendirdiği bir tür üstün hukukun adıdır.²² Günümüzde İnsan Hakları Doğal Hukuk'un ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Fakat Doğal hukuk anlayışının zaman içerisinde Laikleşmesi ile İnsan Hakları kavramı net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu Ortaçağ Kilise merkezli düşünce sisteminin modern biliminin meydan okuması karşısında çökmesi ile ortaya çıkan bir süreçtir. Galileo Galilei ortaçağ skolâstik düşünceye kuramları ile meydan okuyan en önemli isimlerden biridir. Galileo Galilei üç temel görüş ortaya atmıştır. İlk olarak, doğa kesin yasalara uyan olgularla doludur. İkinci olarak astronominin gösterdiği gibi devasa boyutlardaki bir mekanizma bile, gülle gibi sıradan aşına olduğumuz nesnelere hareketlerinden çıkarılmış olan yasalar temel alınarak tahlil edilebilir. Son olarak, bu gerçeğin temelinde matematiksel olan yasalar yoluyla ifade edildiği kayda alındığında aynen geometri gibi hesaplama da, aklın ideal modelini oluşturmaktadır. Genelliğin yüzeyselliğinden sıyrılmak isteniyorsa, felsefe de bu gerçeği göz önüne almak zorundadır.²³ Bunun ardından Galilei kutsal kitapların harfiyen ifade ettiğinden daha farklı bir açıklamaya ihtiyaç duyulduğunu ve doğa yasaları ile ilgili tartışmada Kitab-ı Mukaddes'in her şekilde gerçekten de ikincil bir konuma getirilmesi gerektiğini söyleyerek, Kilise merkezli yorumlara açıktan meydan okumuş oluyordu. Bu o zamana kadar Kitab-ı Mukaddes vahiyyelerinin tek yorumcuları olan ve bu alanda mutlak bir güce sahip Teologları kızdıran bir açıklama idi. Sav açık ve netti Bilim, Kitab-ı Mukaddes yorumları ile değil, Kitab-ı Mukaddes bilimin ortaya koyduğu sonuçlar ile uyum sağlamak zorunda idi. Bu devrimci düşünce Katolik Kilise'nin de kendi içinde büyük tartışmalara yol açtı. Bu süreçte Felsefi düşüncede Aklın yeri ön plana çıkmaya başladı. Bu süreç Akıl ile beraber insanı da ön plana çıkaran bir süreçtir. İnsanlar doğal haklarla birlikte doğarlar ve bu haklara insan olduklarından dolayı sahiptirler. Bu haklar mutlak haklardır yani doğuştan gelen, devredilemeyen ve dokunulmaz haklardır. Bu haklar siyasi yapıların yani devletlerin oluşumlarından önce de var olan haklardır, yani siyasi varlık olan devletler bunları vermemiş aksine bu hakların korunması için oluşturulmuşlardır. Son olarak doğal haklar evrenseldir yer ve zamana göre değişmez.²⁴

İnsan Hakları Kavramının Gelişim Süreci

Günümüzde bazı yazar ve düşünürlerin belirttiği gibi İnsan Hakları nerdeyse Küresel bir din görünümü arz etmektedir. Batı düşünce sistemi içerisinde ilk insan haklarını üzerinde düşünceler eski Yunan'da Aristo'ya kadar gitmektedir. Daha sonra

²¹ Erdoğan, Mustafa, *Liberal Toplum Liberal Siyaset*, Ankara, Siyasal Kitabevi Ekim 1998, s. 106

²² a.g.e. , s. 106

²³ Mayor Federico, Forti Augusto, *Bilim ve İktidar*, Çev. Mehmet Küçük, Ankara, TÜBİTAK 1997, s. 25

²⁴ Erdoğan, Mustafa, a.g.e., s. 107

bu düşünceler Thomas Aquinas tarafından dini olarak şekillendirilmiştir. Buradaki temel hareket felsefesi neyin doğru neyin yanlış olduğunun Tanrı tarafından belirlenmiş olduğudur. Bu düşüncenin doğal sonucu olarak da insanoğlunun hangi haklara sahip olduğu da ilahi irade tarafından belirlenecektir. Daha sonraları Uluslararası Hukuk'un da babası olarak bilinen Hugo Grotious *De Jure Belli et Paci* eserinde daha da genişletecektir. Tam bu dönemde reformasyon sürecinde Rasyonalizm-Akılcılık bu Hıristiyan temelli düşünceye meydan okumuştur. 1651 yılında ilk Thomas Hobbes doğal hakları ilahi kanunlardan ayırma gerekliliği savını ortaya atmıştır. Bu söylemde Hobbes neyin doğru neyin yanlış olduğunun listesi olmadığını belirterek bunun önemli kıstasının kişisel koruma olduğunu söylemiştir. Ardından Immanuel Kant yazılarında bu konuya değinmiş insanların devlet kurma gereğini insanların birbirlerine karşı doğacak şiddetten korunmak için akılcı sonuç olduğunu belirtmiştir. Bu devletin hukuk'unun evrensel olmasını ve bunlarında eşitlik, özgürlük ve otonomiye dayanması gerektiğini savunmuştur. Kant sivil bir toplum için bu temel insan haklarının olmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır. Kant bazı ifadelerinde bu insanın sahip olduğu hakların kutsal olduğunu ve erdeme dayanmayan siyasi sistemlerin tek bir adım bile gidemeyeceğini belirtmiştir.²⁵ John Locke "Hükümet Üzerine İki Tez" (*Two Treaties on Government*) adlı çalışmasında İnsan Haklarının güçlü bir savunmasını yapmıştır. Locke bu savunmalarda Tanrı'nın insana emrettiği ve verdikleri hakkına bol bol atıfta bulunmuştur.²⁶ Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, Fransız Devrimi sonrası ilan edilen Vatandaşlık bildirgesi Locke'un söylemlerinden etkilenmiştir. 17 Maddelik Fransız Bildirgesinde "doğal, devredilemez ve insanın sahip olduğu kutsal haklardan bahsedilmektedir."²⁷

Bu bildirgenin ardından İngiltere'den bir takım siyasi düşünürler İnsan Hakları kavramını ağır eleştirilerde bulunmuşlardır. Jeremy Bentham Doğal Haklar diye bir şey olamayacağını hatta bazı ifadelerinde bunun saçmalık olduğunu hakların toplumun kendi hukuku çerçevesinde oluşacağını savunmuştur.²⁸ Aynı şekilde Edmund Burke Fransız Deklarasyondaki katı insan hakları söylemlerini sert bir şekilde eleştirmiştir. Burke devletin gerekliliğini tartışmasız bir şekilde kabul ediyor ama İnsan Haklarının bu kadar militarize edilmesine karşı çıkıyordu.²⁹ İngiltere ve Kıta Avrupa'sındaki farklı siyasi mücadele tarihinden dolayı hak tanımı farklı algılanmaktadır. Bu Fransız Bildirgesine ve insan hakları kavramına saldırılar karşısında Thomas Paine doğal hakların toplum içerisindeki bir takım haklara

²⁵ <http://www.sfu.ca/~aheard/intro.html>

²⁶ Locke, John, *Political Writings*, s. 64

²⁷ <http://www.lancerhistory.com/Lectures/unit4.pdf>

²⁸ <http://www.irmgard-coninx-stiftung.de/en/download/152%20Weller.pdf>

²⁹ Thomson, David, *Siyasi Düşünce Tarihi*, Çev. Ali Yaşar Aydoğan, Hüseyin Yılmaz, İzzet Akyol, Mehmet Demirhan, Cengiz Şişman, Hasan T. Kösebalaban, Kenan Çayır, M. Sereyya Er, Süleyman Kor, Şule Yayınları, İstanbul, 1996, s.144

doğrudan bağlantısını açıklamaya çalıştığı iki bölümde yayınlanan (1791- 1792) “The Rights Of Man” adlı çalışmasını yazmıştır.³⁰ Paine bu çalışmasında doğal ve sivil haklar arasındaki bağlantıyı savunmuş bunların gerekli olduğunda ısrar etmiştir. Rousseau ise insanların bir toplumda yaşamayı kendi güvenliklerini sağlayacağına inandıkları için kabul ettiklerini ve devlet insanların sahip olduğu bazı temel hakları koruması gerektiğini savunmuştur. Rousseau Toplum Sözleşmesi ile egemen gücün birey karşısında sınırlandırılması gerektiğini belirtmiştir. O dönem içerisinde Rousseau özgürlük tanımında ahlaki yasaları önplana çıkarıp, şahsi çıkarların azamileştirilmesinden başkaları yani toplum ile çıkarınla geliştirilmesi ile özgür olunacağını savunmuştur.³¹ 18 inci yüzyıl sonlarında başlayan hakların toplumların oluşturduğunu yoksa toplumdaki bağımsız mı olduğu tartışması zaman içerisinde devam etmiştir. Devamında Paine ve Rousseau gibi düşünürler seküler doğal hak kavramlarını geliştirmişlerdir. Karl Marx ise İnsan Hakları kavramının tamamen kapitalist sistemlerde olan bireylerin devlet tarafından korunması için ortaya atılan bir kavram olduğunu iddia etmiştir. Marksist düşünce anlayışında birey toplumun bir ürünüdür. Marx’a göre komünist toplumda ilişkiler “bireysel düşmanlık anlamında değil, bireylerin toplumsal yaşama koşullarından doğan düşmanlık anlamında düşmanlıktan arınmıştır”³² bu bağlamda insan hakları gibi özel haklara ihtiyaç duyulmaz.

İnsan Hakları doktrininin ahlaki ve felsefi temelleri olmakla beraber, ortaya çıkış süreci ve zaman içindeki mücadelesi siyasidir. İnsan hakkı bir hak olduğu ortadadır fakat hukukleşmediği sürece ahlaki anlamda bir hak olduğu özellikle Liberal Hukukçular tarafından belirtilmektedir.³³ Söylemin esas hedefi siyasal iktidar yani devletin kendisidir.³⁴ Bu bağlamda İnsan Hakları Fransız Hukukçu Karel Vasak tarafından üç kuşak şeklinde sınıflandırılmıştır.³⁵ Birinci kuşak insan hakları ağırlıklı olarak aristokrasi-burjuvazi çatışmasından kaynaklanmaktadır. Feodal düzene meydan okuyan burjuvazi bu mücadele döneminde siyasi hakların somutlaşmasını sağladı. Bu dönem içerisinde insan hakları 1776 Amerikan Bağımsızlık bildirgesi ve 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş hak bildirgesi gibi hukuk metinlerinin içine girmiştir. Liberalizm’in temel felsefelerinden biri olan Devletin din ve vicdan hürriyeti gibi konularda müdahale etmemesi gerektiği, bireylerin hedeflerini ve amaçlarını belirlememesi gerektiği negatif özgürlük kavramı da bu dönemde gelişmiştir.³⁶ İkinci kuşak ise, İngiltere’de başlayan sanayi devriminin Kıta Avrupa’sına sıçramasıyla belli kesimlerde sermaye yoğunlaşması başlamış bu ise zamanla orta sınıftan

³⁰ Paine, Thomas, *Rights of Man Common Sense*, New York, Alfred A.Knopf, 1994

³¹ Barry, P.Norman, *Modern Siyaset Teorisi*, Çev. Mustafa Erdoğan, Yusuf Şahin, Liberte, , Ankara, Mart 2004, s.230

³² Knymlıca, Will, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, Çev. Ebru Kılıç, Bilgi Üniversitesi Yayınları, , İstanbul, Nisan 2004, s. 241

³³ Erdoğan, Mustafa, *Anayasal Demokrasi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Şubat 2004, s. 144

³⁴ a.g.e., s.139

³⁵ Kalabalık, Halil, *İnsan Hakları Hukuku*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2004,s.18

³⁶ Barry, P.Norman, a.g.e., s.229

gerilemesine yol açmıştır.³⁷ Bu dönem içerisinde geniş bir işçi sınıfı oluşmuş, toplumsal muhalefetin genişlemesi ve tarihsel mücadele sonucu ile genel oy hakkı ve içtimai haklar anayasa ve kanunlara girmiştir. Pozitif statü hakları bu dönem içerisinde ortaya çıkmış, devlete bireyin bir takım isteme ve yardım hakkı olarak kabul edilen sosyal haklar sağlama yükümlülüğü getirmiştir.³⁸ Son kuşak haklar ise son yıllarda ortaya çıkan barış içerisinde yaşama hakkı, iktisadi ve siyasi açıdan gelişme hakkı, halkların kendi durumlarını belirleme ve herkesin insanlığın ortak malvarlığından yararlanmak gibi haklardır. Bu haklar bireysel insan haklarında ayrı bir tür olarak da değerlendirilmektedir. Gruplar, halklar çeşitli kesimler halklara sahip olabilirler ama bunlar insan hakları olarak görülmemektedir.³⁹

Liberal siyaset felsefesinde haklar özellikle temel insan hakları üzerinde bir tartışma bulunmaktadır. Bireyin uyacağı hak ve ödevlere rıza göstermesi sorunudur. Rıza konusu Locke anlayışında açık bir şekilde mevcuttur.⁴⁰ Esas itibari ile Liberalizm'in temel felsefesi gücün iktidarı yasallaştırmadığı, bunu sağlayan bireylerin ve toplumun gönüllü itaati⁴¹ olduğudur. Bu konuda eğer insan hakları tartışılmayan ve hayır denemeyen üst hukuk normları ise, burada gönüllü itaat ve rıza kavramı nereye oturmaktadır. Kişi kendi rızasıyla ve kendi kabul ettiği yasalarla yönetilme hakkına sahiptir. Bu toplumda özgürlüklerin karşılıklı yarar esasına göre dağıtılması demektir. Aynı karşılıklı yarar ilkesi çağdaş Liberal John Rawls'un söylemlerinde de görülmektedir.⁴² Eğer bireyler insan olarak ifade edilmekte ise ve bu üst hukuk normları haklara insan olmanın gereği sahip iseler, insan doğası nasıl tarif edilecektir, yani bunun etik ve felsefi dayanakları nelerdir.

Klasik Devlet Egemenliği ve Uluslararası Alanda İnsan Hakları

Roma İmparatorluğundan sonra Avrupa'da evrensel siyasi düzen fikri zayıflamış, ardından gelen Şarلمان ve Roma Germen İmparatorluğu ve Kilise tarafından bu fikir devam ettirilmeye çalışılmıştır. Fakat 843 yılında Verdun antlaşması ile Şarلمان İmparatorluğu parçalanmış İtalyada bağımsız ya da yarı bağımsız halklar ve İngiltere ve Fransa'da milli devletlerin kurulması artık tek bir Hıristiyan Birleşik Devletini fiilen bitirmiştir.⁴³ Bunun ardından Avrupa da

³⁷ Hobsbawn, Eric, *Devrim Çağı 1789-1848*, Çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara Eylül 2000, ss., 58-60

³⁸ Kalabalık, Halil, a.g.e., s. 21

³⁹ a.g.e., s.23

⁴⁰ Locke, John, *Political Writings*, s. 79

⁴¹ Barry, P.Norman, a.g.e., s. 102

⁴² Kmymlıca, Will, a.g.e., s. 200

⁴³ Palmer, R.R., Colton, Joel, *A History of the Modern World*, Mc-Graw Hill, U.S.A., 1992, ss.,22-24, MacCulloch, Diarmaid, *A History of Christianity*, Penguin Books, London, 2010, ss. 358-360.

parçalanmalar devam etmiş ve Feodal yapı bu dönem içerisinde siyasi bir yapı haline gelmiştir. Bu feodal birimler arasındaki savaş ve anlaşmazlıklarda Papalık bir nevi hakem konumuna gelmiştir. Bu durum ardı arkası gelmeyen savaş ve anlaşmazlıklar meydana getirmiştir. 16. yüzyılda başlayan Rönesans ve Reformasyon hareketleri Papalığın gücünü zayıflatmış ve milli devletlerin güçlenmesini sağlamıştır. Özellikle otuz yıl savaşları olarak bilinen 1618-1648 savaşları neticesinde imzalanan Westphalia Barışı, Feodal sistemden Milli Devlet sistemine geçiş için bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.⁴⁴ Merkezileşen Monarşiler artan egemenliğin gücünü ele geçirirken, tek tek bireyler ve kurumsallaşmış sınıflarda bu süreçte bazı ayrıcalıkları elde etmeye başladılar.⁴⁵ Daha sonraki süreçte Devlet ve Birey arasındaki egemenlik mücadelesi Haklar kavramının oluşmasına zemin oluşturacaktır.

Machiavelli ilk olarak devletlerin dış ilişkilerindeki mutlak egemenliklerinden bahsetmiştir. Yaygın bir kanıya göre devlet kelimesinin modern anlamda yerleşmesi ve halka yayılışı Machiavelli sayesinde olmuştur.⁴⁶ Bu arada Devlet kavramı ve egemenliğin üzerinde durmamızın temel sebebi, birey’in konumu ve haklarının, egemenliklerin oluşması ve tanımlanması sürecinde ortaya çıkmasıdır. Daha sonra Fransız düşünür Jean Bodin tarafından egemenlik kavramı sistematik bir şekilde ele alınıp incelenmiştir. Bodin’e göre egemenlik teba üzerindeki sınırsız yetkiyi ifade etmektedir. Hükümdar kanunları yapmaktadır ve kendi yaptığı kanunlara bağlı değildir.⁴⁷ Bu düşünce o dönem Avrupa’sında hızla yayılmış ve Mutlakiyet rejimleri tarafından destek görmüştür. Dini azınlıklar bu mutlak egemenlik fikrinden son derece rahatsız olmuşlar, Hükümdarın egemenliğinin mutlak olmadığını, Halk ile Hükümdar arasında yazılı ya da zımni bir sözleşmeye dayandığını savunmuşlardır. Modern devlet hukukunun kurucusu sayılan Hollandalı hukukçu ve diplomat Hugo Grotius, egemenliğin mutlak olmadığını, ilahi hukuk, tabi hukuk, devletler hukuku ve idare edenlerle edilenler arasında kayıt edildiğini ileri sürmüştür. Bu artan devlet egemenliği karşısında ortaya atılan doğal hukuk söylemi bireyi devlete karşı korumayı esas almıştır. İnsanın devletten önce ve devlete bağlı olmayan bu hakları, Amerikan Haklar Bildirgesi ve Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Evrensel Bildirisi ile Uluslararası resmi açıklamalara geçmiş oldular. Aydınlanma dönemine kadar hükümdar ve devlet aynı manada kullanılıyordu bu dönemden sonra yavaş yavaş bu iki kavram birbirinden ayrılmaya başladı.⁴⁸ Devlet için farklı bakış açıları bulunsa da en geniş mana da devlet, başkalarıyla siyasi bir birlik oluşturacak şekilde bireylerin örgütlenmesidir.⁴⁹ Fakat burada İnsan açısından önemli olan Devlet tanımının yapılmasına göre bireyin konumunun şekilleneceğidir. Devlet ne olmalıdır ve ne

⁴⁴ Gönlübol, Mehmet, *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, Milletlerarası Siyasi Teşekküllerin Tarihi Gelişimi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1964, s. 12

⁴⁵ Minogue, Kenneth, *Siyaset ve Despotizm*, Çev. Ünal Erdoğan, Liberte, Ankara Ekim 2002, 44

⁴⁶ Cemal Bali Akal (Der), Alessandro Passerin d’Entreves, “Devlet Kavramı”, *Devlet Kuramı*, Dost, Ankara 2000, s. 195

⁴⁷ Gönlübol, Mehmet, a.g.e., s. 19

⁴⁸ Erdoğan, Mustafa, *Anayasal Demokrasi*, s. 343

⁴⁹ a.g.e., s. 342

yapmalıdır sorusuna verilecek cevap doğrudan İnsan'ın sahip olacağı hakların temel hareket noktasını oluşturacaktır. Çünkü bu soruların cevabı bireyin haklarının sınırlarını çizeceği gibi Devlet'in de gücünün sınırlarını belirleyecektir. Hukuk devleti kavramı esas itibari ile bunu ifade etmektedir. Liberal düşünüş de vurgulanan burada "hukuk"u olan bir devlet değil, çünkü her devlet ve sistemin kendine göre bir "hukuk"u mevcuttur, o ülke vatandaşları için hukuk güvenliği, adalet ve eşitlik gibi evrensel değerlerle uyumlu bir hukuktur.⁵⁰

Klasik egemenlik tanımında egemen olan halktır, bireysel egemenliğin üzerinde ortaya olağanüstü özelliklere sahip genel bir irade çıkar. Buna bağlı olarak egemen olan genel iradedir, yönetenlerin yönetilenlerin üzerinde olduğu gibi, bireylerin iradelerin üzerinde yer alır.⁵¹ Bu egemenlik anlayışında istisna olana egemen gücün karar verdiği gibi egemenlik ikincil değil birincil üstün güçtür.⁵² Bu durum Küresel alanda fiziki, coğrafi sınırların yanında soyut milletlerin egemenlik sınırları da meydana getirmektedir. Liberalizm'in farkı, bu bakış açısı içerisinde sosyal ya da siyasi bütüne mi yoksa bireye mi daha çok değer verildiği sorusu ile daha net olarak ortaya çıkacaktır. Liberalizm için birey temel varlıktır diğer sınıf, halk gibi bütün'lerin varlıklarından daha gerçektir.⁵³ Bu bağlamda klasik egemenlik tanımı, Liberalizm'in kabul ettiği Hukuk devleti söylemi ile bağdaşmaz.⁵⁴ Kelime anlamıyla egemenlik, üstün iktidarı, hiçbir denetime bağlı olmayan kesin buyruklar verme gücünü ifade etmektedir.⁵⁵ Liberal anlayışta devlet ancak hukuk çerçevesinde vardır, hukukun ötesinde bir devlet yoktur. Liberal düşünürlerin ifade ettiği gibi, "Hukuk devleti egemen devletin yasallığını değil, hukukun devlet üzerindeki egemenliğini ifade eder."⁵⁶ Liberal felsefeye göre sınırlandırılmamış, kurallara bağlanmamış bir devlet insan özgürlüğüne yönelik en büyük bir tehdittir. Buna bağlı olarak liberalizmin öngördüğü devlet vatandaşlar üzerinde sonsuz yetkilere sahip ve ondan ayrı ve üstün varlığı yoktur.⁵⁷ Günümüz ulus devletlerin asli meşruiyet kaynağını oluşturmaktadır.⁵⁸

⁵⁰ a.g.e., s. 114

⁵¹ Cemal Bali Akal (Der.), Louis Dumont, "Bireycilik üzerine denemeler: Doğu XIII. Yüzyıldan başlayarak siyaset kategorisi ve devlet", a.g.e., s. 163

⁵² Schmitt, Carl, *Political Teology, Four Chapters on the Concept of the Sovereignty*, Trans. By. George Schwab, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2005, s.6.

⁵³ Yayla, Atilla, *Liberalizm*, s. 151

⁵⁴ Erdoğan, Mustafa, *Anayasal Demokrasi*, s. 115

⁵⁵ Pazarıcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap*, Turhan Kitabevi, Ankara 1996, s. 18

⁵⁶ Erdoğan, Mustafa, a.g.e., s.115

⁵⁷ Yayla, Atilla, *Liberalizm*, s. 202

⁵⁸ Kurian, George Thomas, (Ed.), *The Encyclopedia of Political Science*, CQ Press, Washington D.C., S.1580.

İnsan Hakları Kavramının Küreselleşmesi

Birinci Dünya Savaşı sonrası her ne kadar azınlık hakları gibi haklar üzerinde birçok anlaşmalar ortaya çıksa da, henüz o dönemde Uluslararası hukuk bireyi bir suje olarak kabul etmiyordu.⁵⁹ İkinci dünya savaşı öncesi dönemde güçlenen Faşizm ve Nazizm gibi diktatör yapılar savaş sonrası çökmüşlerdir. O dönem içerisinde ortaya çıkan büyük insanlık dramı sonucunda insan hakları konusu ilk olarak 1941 Ağustosunda A.B.D. Başkanı ve İngiltere Başbakanının Atlantik Okyanusunda imzaladıkları “Atlantik Belgesi”nde geçmiştir.⁶⁰ Bu bildiri esas itibarı ile savaş sonrası kurulacak uluslararası düzenin hedeflerini içermektedir. Uluslararası örgütlenmenin temel belgesi olan Birleşmiş Milletler Antlaşması insan hakları kavramına yer vermiş olsa da somut olarak açıklamamıştır. O gün ortaya çıkan siyasi durum gereği bu metnin ayrı bir belge olarak ortaya konulması daha uygun görüldü. Bunun için kurulan komisyonun oluşturduğu metin “İnsan Hakları Evrensel Bildirisi” olarak 8 çekimsere karşı 48 oyla Genel Kurulda kabul edildi.⁶¹ Önsöz ve otuz maddelik bu bildiriye kişisel haklarla ilgili maddeler olduğu gibi, bu hakların korunmasını destekleyen sosyo-ekonomik maddelerde bulunmaktadır. Bazı maddelerin soyut ve genel ifade edilmesi bu bildirinin sistem ve devlet yapıları farklı birçok devlet tarafından kabul edilmesini sağlamıştır. Jack Donnelly, 5. maddeye atıf yaparak, gayri insani davranışın ne olduğu üzerinde durmakta ve idam cezasının gayri insani olup olmadığını sormaktadır.⁶²

Uluslararası alanda insan haklarını denetleyebilecek mekanizmaların oluşmasını engelleyen temel unsur, hiçbir devletin kendi egemenliğinden taviz vermek istememesinden kaynaklanmaktadır. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 2. maddesinin 7. fıkrası esas itibarı ile devletlerin ulusal yetki alanına giren konulara karışılmayacağını ifade ederek, devlet egemenliği net bir şekilde ortaya konmaktadır.⁶³ Fakat soğuk savaş sonrası bozulan güç dengesi ve küreselleşme ağırlıklı olarak gelişmekte olan ya da az gelişmiş ulus devlet egemenliğine büyük ölçüde meydan okumaktadır. İkinci dünya savaşı sonrası başta Amerikan yönetimi olmak üzere Batılı devletler, söylem olarak özgürlük ve insan hakları kavramının dış siyasetlerinde kullanmışlar fakat esas kıstas Dünya da var olan güç dengesini korumak olmuştur. Sovyet Bloğunun yani komünist sistemlerin çökmesi, ortaya zorunlu bir siyasetin gereği olarak desteklenen demokratik olmayan rejimler sorununu gündeme getirmiştir. Diktatör denemeyecek fakat tam anlamıyla Batı ölçeklerin de demokrasiye sahip olmayan gelişmekte olan yada az gelişmiş devletler değişim sürecine girmişlerdir. İnsan hakları kavramı bu bağlamda bu ülkeler tarafından kendi egemenliklerine siyasi müdahale aracı olarak görülmüştür. Liberal

⁵⁹ Munci, Kapani, *İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1996, s. 20

⁶⁰ a.g.e., s. 21

⁶¹ Pazarıcı, Hüseyin, a.g.e., s. 196

⁶² <http://www.du.edu/~jdonnellpapersdialogue.pdf> “Human Rights and The Dialogue Among Civilizations” s.10

⁶³ Munci, Kapani, a.g.e., s. 91

anlayışta devletin egemenliğinin minimize edilmesi esasına dayanarak, modern devlet anlayışı da bu yönde gelişmektedir. Son dört yüzyıl siyaset kuramcılarının temel tartışma konularından biri olan siyasi yükümlülük ve meşru otorite kavramı bu bağlamda çok önemli bir yer tutmaktadır. Hangi koşullarda devletin eylemi geçerli sayılır ve dolayısıyla hangi koşullarda yurttaşlar itaat etmelidir?⁶⁴ Hukuk hâkimiyeti doktrini ayrıntılı bir biçimde işleyen liberal teoriyen A. Hayek'e göre vatandaşlar kanunların kendilerine nasıl tesir edeceğini bilmelidirler. Bu bağlamda kanunların şu dört özelliğe sahip olması gerekmektedir. Kanunlar tamamıyla genel olmalıdır, hiçbir bireye olumlu ya da olumsuz etki etmemelidir, İnsanlara eşit olarak uygulanmalıdır, Geçmişe yönelik olmamalıdır, Bütün kanunlar hükümet dâhil herkesi bağlamalıdır.⁶⁵ Bu klasik manada devleti bizatihi amaç olarak gören "Hikmet-i Hükümet" doktrinin karşıtı olmaktadır. Bu siyasi felsefede esas olan birey değil devletin kendisidir.

Bazı liberal düşünürler, esas olanın birey olması sebebiyle, kişilerin toplumun inanç ve değerlerine göre yaşamaya zorlanamayacağını, kendi hayatlarını istedikleri inanç ve düşüncede yaşabilmelerini savunmaktadırlar.⁶⁶ Bu düşünce klasik devlet egemenliğini sarsan diğer bir unsur çok kültürlülük kavramını ortaya çıkarmaktadır. Liberal bir toplumda farklı inanç ve görüşlere hoş görüyle yaklaşılması zayıf çok kültürlülük olarak ifade edilmektedir. Fakat kimi liberal düşünürler, çok kültürlülüğe, liberal bir devletin illiberal uygulamalara müsaade etmemesi gerektiği bakımından karşı çıkmaktadırlar. Kymlica ise, liberal devletin mümkün olduğunca azınlık kültürlerinin kendilerini koruması için imkân sağlaması gerektiğini, Brain Barry ise bu azınlık kültürlerinin liberalleştirilmesi için daha çok çaba sarf edilmesi gerektiğini düşünmektedir.⁶⁷ Bu durumun klasik liberalizm'im devletin tarafsız kalması ilkesi ile tam bağdaşmadığı görülmektedir.

Soğuk Savaş sonrası artan sivil toplum gücü sayesinde devlet iktidarı halka daha çok devredilmektedir. Bu klasik manada devlet egemenliği anlayışının zayıflamasına sebep olmaktadır. Çok kültürlülük ve federalizm gibi devlet gücünü dağıtan sistemler liberal anlayışta bireyin devlet karşısında güçlenmesine imkân sağlamaktadır. Klasik egemenlik tanımında yapılan egemen olanın istisnaya karar veren⁶⁸ manası, onun yerine hukukun konulması şeklinde ifade edilmektedir.

⁶⁴ Pierson, Christopher, *Modern Devlet*, Çev. Dilek Hattatoğlu, Çiviyazıları, İstanbul 2000, s. 46.

⁶⁵ Yayla, Atilla, *Liberalizm*, s. 205

⁶⁶ http://www.economics.gmu.edu/pboettkeworkshop_fall04/theoretical_foundati "Theoretical Foundations of Multiculturalism" s.13 Chandras Kukathas

⁶⁷ http://www.economics.gmu.edu/pboettkeworkshop_fall04/theoretical_foundati "Theoretical Foundations of Multiculturalism" s. 15 Chandras Kukathas

⁶⁸ Schmitt, Carl, *Political Theology Four Chapters on the Concept of Sovereignty*, (Trans. By, George Schwab), The University of Chicago Press, Chicago 2005, s. 1.

Devlet egemenliği genel bir ifade ile siyasi ve coğrafi sınırlar içerisinde oluşturulan kurumların neden ve kime, ne yapacağını belirleme yetkisinin merkezinde bulunmaktadır. Bu devletlere “dış egemenlik” dediğimiz kendi iç işlerine karışmama hakkı vermektedir. Bu hak esas itibarıyla 1648 Westphalia’da ortaya çıkmış Birleşmiş Milletler de ise kabul görmüştür. Bu devlete kendi yurttaşlarının içtimai, iktisadi ve siyasi hayatlarını düzenleme yetkisi vermektedir. Esas itibarıyla bazı devletlerin küresel bazda bazı devletlere olan iktisadi ve siyasi bağımlılığı “iç egemenlik kavramını” *de facto* olarak yeterince aşınmaya uğratmıştır. Devlet egemenliği *de jure* olarak ise Uluslar arası Ceza Hukuku ve Savaş Hukuku ve İnsan Hakları Hukukunun gelişmesi üzerine yeni bir meydan okuma ile karşı karşıya kalmıştır. Temel İnsan Hakları olgusu evrensel kabul edilerek devletin insan topluluğu karşısında belirli bir toprak üzerinde geçerli olan egemenlik alanını doğrudan delmiştir. Artık “İnsan” devlet karşısında yasal bir kişilik uluslar arası bir konuma sahip olmuştur. Nitekim 1998 yılının Ekim ayında tedavi için Büyük Britanya’da bulunan Şili eski devlet başkanı Pinochet hakkında İspanya’da bir hâkim insanlığa karşı suç işlemekten tutuklama kararı çıkarmıştır. Dönemin yüksek yargıcı konumunda olan Hukukçu Lordlar ise Pinochet’in bu konuda dokunulmazlığı sahip olmadığına karar vermişlerdir.⁶⁹

Yeni “Egemenlik” Kavramı

Günümüzde artık Klasik egemenlik kavramının tanım ve kuram olarak zaten en baştan insani değerlere aykırı olduğunu savunan düşünürler bulunmaktadır.⁷⁰ Hatta artık egemenlik kavramının sorumsuz bir otorite olarak değil “korumakla yükümlü” bir sorumluluk olarak⁷¹ ifade edilmeye başlanmıştır. Burada korumakla kastedilen egemen devletin hükümler altındaki insanların refahını korumakla yükümlü olduğudur. Bu kavram daha da genişleterek devletin ülke sınırlarındaki insani sorunların uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmesini engellemekle yükümlü hale geldiği vurgulanmaktadır.⁷² Egemenlik ve İnsan Hakları kavramı artık yasal ve meşru bir devletin iki temel unsuru olarak görülmektedir.⁷³ Bu tanımlamalar esas itibarıyla yeni bir egemenlik doktrini ortaya çıkarmaktadır. Klasik egemenlik kavramındaki sınırlar içerisindeki en üstün otorite ve güç kullanma yetkisi tartışmasız olan yapı artık fiilen ortadan kalkmaya başlamıştır. Burada vurgulanması

⁶⁹ Shawki, Noha, Cox, Michaelene,(Ed) *Negotiating Sovereignty and Human Rights*, Ashgate, UK 2009, s. 12.

⁷⁰ Cranston, Kim,(Ed), *The Sovereignty Revolution*, Alan Cranston, “The Sovereignty Revolution”, Stanford University Press, U.S.A., 2004, s. 27

⁷¹ Bickerton, Christopher J., Cunliffe, Philip, Gourevitch, Alexander, (Ed.), *Politics without Sovereignty A critique of contemporary international relations*, Philip Cunliffe, “Sovereignty and the politics of responsibility”, University College London Press, London 2007, s. 39.

⁷² A.g.e., s.39

⁷³ Shawki, Noha, Cox, Michaelene, (Ed), a.g.e., Cardenas, Sonia, “Sovereignty Transformed? The Role of National Human Rights Institutions”, s.37.

gereken realpolitikten doğan bu durum gelişmekte ya da az gelişmiş ülkeler üzerinde geçerli olduğudur. Bu anlayış temelde liberalizm'in doğal hukuk düşüncesinde aynı zamanda hükümetin yapay değil doğal olarak kabul etmesidir. Buna göre zaten hükümetin asli görevi ortak menfaatin temini sağlamaktır.⁷⁴ Bu zeminde devlet ve siyasi iktidarın somut kurumu hükümet'in sahip olduğu egemenlik mutlak değil belirli ilke ve şartlara dayanmaktadır. Egemenliğin klasik tanımlarında olduğu *bir devletin belirli sınırlar içerisinde en üst otorite olarak kabul edilmesi*⁷⁵ bugün için fiili olarak anlamını yitirmeye başlamıştır.

Soğuk savaş sonrası süreçte Kosova, Doğu Timur, Libya ve son olarak Suriye yönetimine müdahale⁷⁶ bunu ortaya koymaktadır. Müdahalelerin siyasi olduğu savı uluslararası alanda fikirsel ve kavramsal bölünmelere sebep olmaktadır. Küresel bazda ayırım *insan hakları* gibi kavramların A.B.D. ve Avrupa Birliği gibi Uluslararası Örgütsel⁷⁷ yapı ve devletlerin diğer devletlerin aleyhine siyasi bir müdahale aracı haline dönüştürmesidir.

Sonuç

Liberalizm İngiltere ve Kıta Avrupa'sında doğmuş, Amerika kıtasında kendine has süreçte gelişmiştir. Buna bağlı olarak kıta Avrupa'sı liberalizmi ile Amerika ve hatta İngiltere liberalizmi farklı bir gelişim süreci izlemiştir. Bu bağlamda liberalizm Batı kökenli olarak algılanmıştır. Avrupa da yaşanan Kilise ve Monarşiler arasındaki savaşlar, din savaşları, merkezi yapıların güçlenmesini ve Milli devletlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bu süreçte devletin egemenliği kutsallaştırılmış, devlet araç değil bizatihi kendisi amaç olarak görülmeye başlamıştır. Sonraki süreçte ise Doğal hukuk çerçevesinde esas ve öncelikli olanın insan olduğu vurgulanmış, devletin insanın sonradan ortaya çıkardığı bir kurum olduğu düşüncesi ortaya atılmıştır. Bu anlayış insan'ın devletten önce sahip olduğu hakların dokunulmaz olduğunu çünkü hakların devlet ile beraber değil ondan önce insanın sahip haklar olduğunu savunmaktadır.

Klasik devlet egemenliği düşüncesi bugün içinde hala geçerliliğini ve etkinliğini korumaktadır. İnsan hakları kavramı ikinci dünya savaşından sonra birçok uluslararası metinde yer almış, Sovyet bloğunun çöküşüyle ön plana çıkmaya

⁷⁴ Wolfe, Christopher, *Natural Law Liberalism*, Cambridge University Press, UK 2006, s. 249.

⁷⁵ Zaum, Dominik, *The Sovereignty Paradox The Norms and Politics of International Statebuilding*, Oxford University Press, USA, 2007, s.28. Robert Walker'ın tanımı.

⁷⁶ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2042 sayılı Suriye ile ilgili kararında her ne kadar üçüncü paragrafında Suriye'nin egemenliği ve toprak bütünlüğü vurgulansa da karar Suriye hükümetinin askeri ve kolluk kuvvetleri üzerindeki egemenliği sınırlandırmak için çıkarılmıştır.

⁷⁷ Avrupa Birliği, Uluslarüstü(supra-national) niteliklere sahip olsa da henüz Uluslararası Hukuk açısından Uluslararası Örgüt konumundadır.

başlamıştır. Gelişen liberal düşünce sebebiyle mutlak egemenlik anlayışına dayanan devlet anlayışı zayıflamaya başlamıştır. Son yıllarda artık *insan* uluslararası hukuk'un bir sujesi olmaya başlamıştır. Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerin büyük bir çoğunluğunun batılı gelişmiş liberal devletler ile sömürge tarihine sahip olmaları insan hakları kavramının siyasileşmesine sebep olmaktadır. Uluslararası hukuk normları güçlendikçe doğal olarak devletin mutlak egemenlik alanları zayıflamaktadır. Devletin sahip olduğu iktidar gücü halka ait sivil toplum örgütler ile paylaşılmaktadır. Buna bağlı olarak federalizm ve çok kültürlülük gibi liberal kavramın güçlenmesine imkân sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- ARNESON, Richard J. (Edited By) , “John Locke, The Second Treatise of Government”, *Liberalizm Volume I* , University Press, Cambridge, Great Britain, 1992.
- BARRY, P.Norman, *Modern Siyaset Teorisi*, Çev. Mustafa Erdoğan, Yusuf Şahin, Liberte, Ankara, Mart 2004.
- BICKERTON, Christopher J., CUNLIFFE, Philip, Gourevitch, Alexander, (Ed.), *Politics without Sovereignty A critique of contemporary international relations*, Philip Cunliffe, “Sovereignty and the politics of responsibility”, University College London Press, London 2007.
- Cemal Bali Akal (Der), *Devlet Kuramı*, Dost, Ankara 2000.
- CLYMER Rodee Carlton, Andersan James Anderson, Christol Quimby Carl, Grene H. THOMAS, *Introduction to Political Science*, International Ed. McGraw-Hill, 1983.
- CURTİS, Micheal (Edited By), *The Great Political Theories Volume 2, A Comprehensive selection of the crucial ideas in political philosophy from Burke, Rousseau and Kant to modern times*, New York 1981
- ERDOĞAN, Mustafa, *Liberal Toplum Liberal Siyaset*, Ankara, Siyasal Kitabevi Ekim 1998
- ERDOĞAN, Mustafa, “Aydınlanma, Modernlik ve Liberalizm”, *Demokrasi Platformu*, Yıl 1, Sayı:3, Yaz 2005
- ERDOĞAN, Mustafa, *Anayasal Demokrasi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Şubat 2004,
- GÖNLÜBOL, Mehmet, *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, Milletlerarası Siyasi Teşekküllerin Tarihi Gelişimi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1964.
- HAYEK, F.A., *Chapter Nine of Hayek, F. A., New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas*, Routledge & Keagan Paul, London and Henley, 1982.

- HOBSBAWN, Eric, *Devrim Çağı 1789-1848*, Çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara Eylül 2000.
- KALABALIK, Halil, *İnsan Hakları Hukuku*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- KYMLICA, Will, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, Çev. Ebru Kılıç, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2004.
- LOCKE John, "Political Writings", Penguin Boks, England, 1993.
- MACCULLOCH, Diarmaid, *A History of Christianity*, Penguin Books, London, 2010.
- MAYOR FEDERICO, Forti Augusto, *Bilim ve İktidar*, Çev. Mehmet Küçük, Ankara, TÜBİTAK 1997.
- MİNOGUE, Kenneth, *Siyaset ve Despotizm*, Çev. Ünal Erdoğan, Liberte, Ankara Ekim 2002.
- MİLOFSKY, Carl, HUNTER, Albert, *Pragmatic Liberalism Constructing a Civil Society*, Palgrave Macmillan, U.S.A., 2007.
- MUNCI, Kapani, *İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1996.
- PAİNE, Thomas, *Rights of Man Common Sense*, New York, Alfred A.Knopf, 1994
- PALMER R.R., Colton Joel, *A History of the Modern World*, McGraw-Hill, U.S.A. 1992.
- PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap*, Turhan Kitabevi, Ankara 1996.
- PIERSON, Christopher, *Modern Devlet*, Çev. Dilek Hattatoğlu, Çiviyazıları, İstanbul 2000.
- SCHMİTT, Carl, *Political Theology Four Chapters on the Concept of Sovereignty*, (Trans. By, George Schwab), The University of Chigago Press, Chicago 2005.
- ŞENEL, Alaeddin, *Siyasal Düşünceler Tarihi, Tarihöncesinde İlkçağda Ortaçağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999
- ŞENEL, Alaaddin, *Çağdaş Siyasal Akımlar, Siyasal Düşünceler Tarihi Siyasal Bilgiler 1993-1994 Öğretim Yılı Ders Notları*, İmaj Yayıncılık, No:14, Ankara
- THOMSON, David, *Siyasi Düşünce Tarihi*, Çev. Ali Yaşar Aydoğan, Hüseyin Yılmaz, İzzet Akyol, Mehmet Demirhan, Cengiz Şişman, HasanT.Kösebalaban, Kenan Çayır, M.Sereyya Er, Süleyman Kor, Şule Yayınları, İstanbul, 1996.
- WOLFE, Christopher, *Natural Law Liberalizm*, Cambridge University Press, UK 2006.
- WOLTERSTORFF, Nicholas, "A Theological Case for the Liberal Democratic State", Leonard V. Kaplan and Charles L. Cohen(Ed.), *Theology and the Soul of the Liberal State*, Leonard V. Kaplan and Charles L. Cohen, UK, 2010.

YAYLA, Atilla, *Siyaset Teorisine Giriş*, Ankara, Siyasal Kitabevi, Eylül 2004

YAYLA, Atilla, *Liberalizm, Liberte*, Ankara 2002.

ZAUM, Dominik, *The Sovereignty Paradox The Norms and Politics of International Statebuilding*, Oxford University Press, USA, 2007.

İNTERNET ERİŞİM KAYNAKLARI

<http://www.adamsmith.org/smith/won-b4-c9.htm>

www.angelfire.com/rebellion/oldwhig4ever/

http://www.britannica.com/heritage/article?content_id=1374

<http://www.du.edu/~jdonnellpapersdialogue.pdf> “Human Rights and The Dialogue Among Civilizations”

http://www.economics.gmu.edu/poettkeworkshopfall04theoretical_foundati
“Theoretical Foundations of Multiculturalism”

<http://en.wikipedia.org/wiki/Liberalizm>

<http://www.irmgard-coninx-stiftung.de/en/download/152%20Weller.pdf>

<http://www.lancerhistory.com/Lectures/unit4.pdf>

<http://www.m-w.com/cgi-bin/dictionary?book=Dictionary&va=liberalizm&x=7&y=17>

<http://www.sfu.ca/~aheard/intro.html>